

გიორგი გოგოლაშვილი

ფიქრები ქართული პოლემიკური კულტურის შესახებ

ქართული პოლემიკური კულტურა... ვფიქრობთ: თემა ვრცელია, რთული და საინტერესო; წინამდებარე წერილი წინასწარ საუბრად მივიჩნიოთ; საკითხი უფრო ღრმა, დეტალურ მსჯელობას იმსახურებს... პოლემიკურ კულტურას მდიდარი ტრადიცია აქვს და, სამწუხაროდ, ვკარგავთ, ვამაზინჯებთ... მივეცეთ უფრო თანმიმდევრულად...

მჭევრმეტყველება, რიტორიკა ქართულ სინამდვილეში ტრადიციული დარგია. XII საუკუნეში გელათის აკადემიაში სასწავლო საგანთა ნუსხაში შვიდიდან ერთი რიტორიკა იყო. მოგეხსენებათ, გელათის აკადემიაში სწავლება აგებული იყო ტრივიუმისა და კვადრიუმის პრინციპზე. ტრივიუმის ციკლის საგნები იყო: ა) „ქვეყნის საზომლოდ“ (გეომეტრია), ბ) „რიცხუნი“ (არიტმეტიკა), გ) „სამუსო“ (მუსიკა); კვადრიუმის ციკლის საგნები იყო: ა) ფილოსოფია სამი სახის — „საქმითი, მხედველობითი და განმსიტყველობითი“, ბ) რიტორიკა სამი სახის — „თანამზრახველობისა, მეპაექრობისა და დღესასწაულობისა“, გ) გრამატიკა და დ) „ვარსკულავთმრიცხველობა“ (ასტრონომია).

როგორც ვხედავთ, რიტორიკა სამი სახისა იყო: თანამზრახველობისა გულისხმობდა თანამოაზრეთა მსჯელობას, დიალოგს, საუბარს კონკრეტული პრობლემის შესახებ ამ პრობლემის გარკვევის, სიღრმისეულად გააზრების მიზნით; მეპაექრობისა გულისხმობდა განსხვავებული აზრის მქონეთა პაექრობას ჭეშმარიტების გარკვევის, დადგენის მიზნით; დღესასწაულობისა დაპირისპირებას, დიალოგს არ გულისხმობდა; ქადაგების ტიპის მსჯელობას ვარაუდობდა...

რამდენადაც სასწავლო საგნად მოიაზრებოდა თითოეული სახე რიტორიკისა, როგორც ჩანს, ასწავლიდნენ წესებს, კანონებს მჭევრმეტყველებისა... სამწუხაროდ, არ შემოგვრჩა მასალები იმის თაობაზე, რას ასწავლიდნენ, რით და როგორ; მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ გელათის აკადემიის

სერიოზულობას (იმდროინდელი მსოფლიოს ერთ-ერთ უმთავრეს საგან-მანათლებლო ცენტრად მიიჩნევა), უნდა ვიფიქროთ, რიტორიკის სწავ-ლებაც ჯეროვან სიმაღლეზე იდგა; უეჭველად გათვალისწინებული იქნე-ბოდა როგორც მსოფლიო გამოცდილება, ისე ქართველი კაცის ბუნების თავისებურებაც (ეთნო-ფსიქოლოგიურ ფაქტორს პოლემიკაში არსებითი მნიშვნელობა აქვს)... მოკლედ, ეს კვლევის თემაა. რამდენადაც თეორი-ული თუ მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით მჭევრმეტყველებას სერიოზული საფუძველი ჰქონდა, უნდა ვიფიქროთ, რომ პრაქტიკულადაც პოლემიკური კულტურა ჩამოყალიბებული იყო; ჩვენ გვინტერესებს, ეს ტრადიცია რო-გორ გაგრძელდა ქართულში, როგორ განვითარდა და რა სახით მოაღწია ჩვენამდე.

პოლემიკური კულტურის თვალსაზრისით თვალი გადავავლოთ უახ-ლოეს წარსულს — XIX საუკუნეს. საზოგადო ინტერესებით ნაკარნახ-ვეი არაერთი პაექრობა, დისკუსია გაიმართა იმ დროს. მაგალითისათვის „მამათა“ და „შვილთა“ დაპირისპირებაც იკმარებდა; ანდა იაკობ გოგე-ბაშვილის ბრძოლა მრავალ ფრონტზე ეროვნული სკოლის პრობლემებთან დაკავშირებით; თუნდაც იაკობისა და აკაკის პაექრობა... თუ როგორი იყო სიმწვავე ამ დისკუსიებისა, სიღრმე, მიზანდასახულობა და, რაც მთავარია, კულტურა პოლემიკისა, ამის კლასიკური მაგალითია ილია ჭავჭავაძისა და აკაკი წერეთლის პაექრობა „ვეფხისტყაოსნის“ თემაზე... შევეცდებით უფრო ახლოს გავეცნოთ ამ პოლემიკას...

მაშ ასე:

„ვეფხისტყაოსნის“ საკითხებზე კამათობენ ილია და აკაკი... ამ პო-ლემიკაში უაღრესად კოლორიტულად წარმოჩნდება როგორც ერთი, ისე — მეორე.

ურთიერთპატივისცემა, მოპაექრისადმი ანგარიშის გაწევა, ერთმანეთის დაფასება... მაგრამ ჭეშმარიტებისადმი უსაზღვრო ერთგულება; უკომპრო-მისობა, საზოგადო ინტერესებით ნაკარნახევი.

მწარეა კრიტიკა ილიასი აკაკის მიმართ:

„ეს მეტისმეტი დაქვეითება პეგასზედ მჯდომ ცხენოსნისა“...

„ეს ამისთანა ვზა კვლევისა სად მიიყვანს კაცსა?!...“

„ჩვენ ვერ მივეიგნია, რისთვის მოჰსურებია ბ-ნს აკაკის რუსთაველის ასე დაქვეითება“.

„რუსთაველის ტიპებს იმ პაწია ჯუჯრუტანიდამ სინჯვა-კი არ უნდა, საიდანაც მართო ქართლელი, კახელი, იმერელი და სხვა ცალკე სახელ-წოდებული კაცი დაინახება, არამედ იმ უშველებელ სარკმლიდან, რომ მთელს კაცად-კაცობას თვალი გადავლებოდეს, მის სრულს სიგრძე-სიგა-ნესა და სიღრმე-სიმაღლეზედ“...

„ეს ნაწილი ლექციისა მეტისმეტად უგემური რამ გამოვიდა და მსმენელთათვის მეტად მოსაწყენი იყო“...

„ჩვენის ფიქრით, შემცდარი დედააზრი წარიმძღვარა ბ-მა ლექტორმა წინ“...

დიახ, ის, ვინც რუსთაველი დააქვეითა, მცდარი გზა აირჩია კვლევისა, პაწია „ჯუჯრუტანიდამ“ სინჯავს რუსთაველის პოემას, უგემურ ლექციას სთავაზობს მკითხველს, მცდარ დედააზრზე დამყარებულს — აკაკი წერეთელია, ილიას აზრით.

მიუხედავად ამგვარი შეფასებისა, ყურადღება მივაქციოთ ილიას დამოკიდებულებას აკაკის პიროვნებისადმი — როგორ მიმართავს, როგორ მოიხსენიებს:

„ბ-მა აკაკი წერეთელმა საჯარო ლექცია...“

„ბ-ნ აკაკის აზრსა...“

„პატივცემულ ლექტორს კვალდაკვალ მივყვით...“

„ბ-ნი ლექტორი თავის რთულს და მძიმე საქმეს...“

არც ერთხელ აკაკი წერეთელი ეპითეტის გარეშე არაა მოხსენებული; მით უმეტეს, მხოლოდ გვარით. თუმცა, ერთგანაა მხოლოდ ეპითეტის გარეშე **ლექტორად** მოხსენებული, ისიც დადებით კონტექსტში: „ლექტორმა მწარე მართალი ამჯობინა ტკბილსა ტყუილსა...“

უფრო მეტიც: არათუ აუგად მოხსენიება, უპატივცემულო დამოკიდებულება პიროვნებისადმი, არამედ აკაკის დამსახურების, ღვაწლისა და ტალანტის ილიასეული შეფასებაც უშურველად გვაქვს ამ წერილში:

„ეს აზრი, რომ რუსებსაც აცოდინოს კაცმა — რა ღირსებისაა ის სულიერი განძი, რომელიც სამკვიდროდ და სასახლოდ უანდერძა ჩვენმა წარსულმა ჩვენ ერსა, — მეტად მოსაწონი აზრია და დიდის თანაგრძნობის და მადლობის ღირსიცა ჩვენს მიერ...“

„ამიტომაც მეტის-მეტად ბედნიერ აზრად ვსახავდი ბ-ნ აკაკის აზრსა...“

„ამ აკიდოზედ ბევრი მართალი მარგალიტები აასხა ლექტორმა გონებამაზვილობისა, ლამაზის შედარებებისა, როგორც აკაკის ბედნიერის ნიჭის ამბავი მოგეხსენებათ...“

„ჩვენის ფიქრით, ამ საზომით, ამ საწყაოთი უნდა შედგომოდა ბ-ნი ლექტორი თავის რთულს საქმეს...“

ფაქტია: **პატივისცემა პიროვნებისადმი, თუმცა შეუგუებლობა მიუღებელ აზრთან.** სხვაგვარად: პიროვნულმა პატივისცემამ, პიროვნებისადმი კეთილგანწყობილმა დამოკიდებულებამ საზოგადო ინტერესი არ უნდა დააზარალოს; ჭეშმარიტებისათვის არ უნდა გვაღალატებინოს.

ეს წერილიც ილია ჭავჭავაძისა ერთგვარი გაკვეთილია, მაგალითია იმისა, თუ როგორი უნდა იყოს პიროვნული დამოკიდებულება საზოგადო ინტერესით ნაკარნახევი.

გავიხსენოთ პრინციპი ილიასი, საფუძველი კრიტიკული განწყობილებისა, თავის პირველ კრიტიკულ წერილში რომ გადმოსცა: „იქნება თავად ერისთავმა გვიწყინოს ეს პირმოუფერებელი სტატია. არა გვეკონია. ჩვენ ყველანი ქართული ენის ხმარებაში ცოდვილნი ვართ და ჩვეულება ურთიერთის ცოდვების ჩვენებისა არ იქნება მომატებული. მაშ, როგორ უნდა გავსწორდეთ, თუ ჩვენი სიძრუდე არ გვეცოდინება? ნეტავი ორიოდე კაცი იყოს საქართველოში, რომ ჩვენი ბოროტება ერთიანად ასწეროს და დაგვანახოს... აბა, ის იქნება ნამდვილი საქებარი მამულის-მოყვარე“.

ღიას, მამულისმოყვარეობა, მწარე სიძარბოს თქმა ტკბილი ტყუილის ნაცვლად; მოყვრისადმი პირში ძრახვა...

იმ პირველ წერილში ილია განაცხადის სახით წარმოგვიდგენს თავის აზრს: „სხვისა არა ვიცით და ჩვენ-კი მშობელ მამასაც არ დაუუთმობდით ჩვენ მშობლიურ ენის მიწასთან გასწორებას“.

მამული, ენა, სარწმუნოება — სამება და ერთარსებაა ილიასათვის; მამულისმოყვარე — ამ სამების ერთგული და უანგარო მსახური. მამულისმოყვარეობას დაფასება უნდა; მამულისმოყვარის დამცირება ეროვნული ინტერესის შელახვაა; აი, ეს არ უნდა ეპატიოს ვინმეს, თვით აკაკისაც კი, — ესაა ილიას აზრი:

„ჩვენ რუსთაველის სახელი მეტიმეტად დიდ სახელად მიგვაჩნია და მოგვიტყვეონ, რომ მის სახელს და დიდებას აღვილად ვერავის დაუუთმობთ“, — ასე დაასრულებს ილია წერილს და „მოგვიტყვეონ“, უპირველესად, აკაკის მიემართება; და მიემართება უმთავრესად მკითხველს, რათა კრიტიკა აკაკის აზრისა აკაკის პიროვნების აუგად არ მიიჩნიოს; რომ ამით აკაკის დამსახურება ერის წინაშე, მამულისმოყვარის ღვაწლი მამულის წინაშე არ დაამციროს; გავიხსენოთ: ცოტა ადრე (ეს კრიტიკული წერილი „ვეფხისტყაოსნის“ გამო ილიამ 1887 წელს გამოაქვეყნა) აუცილებლად მიიჩნდა: „... პატივისცემა ერისათვის გარჯილი კაცისა, საჯაროდ მადლის გადახდა მისი, ვისაც ერისათვის სამსახური რამ გაუწევია, შრომა დაუღვია, სიტყვით თუ საქმით შესწევნია თავის მამულსა და თანამემამულესა...“ — აკაკის შესახებაა საუბარი!...

ერთგან ილია თავის მომავალ კრიტიკოსებს წინასწარი მადლობით მიმართავდა: „თუ ღმერთი გაგვიწყრა და უხეიროდ მოგვიფა რამე, მის შენიშვნას სიხარულით და მადლობით მივიღებთო“. ამ შეგნებით აკრტიკებს ილია სხვასაც... და კერძოდ, აკაკის.

ესეც გაკვეთილია, მაგალითი საშვილიშვილო...

მიზანი და განწყობა ილიასი ნათელია.

აკაკი პასუხს წერს; ცალკე წიგნაკად იბეჭდება იმავე 1887 წელს. წერილს ასე დაასრულებს: „რაცა ვთქვი — გულწრფელათ იყო გამოთქმული. და ახლა დიდი სიამოვნებითა და ნატვრით ველი იმ დროს, როდესაც იმავე საგანზე ბატ. ჭავჭავაძე წარმოთქვამს თავის საკუთარ აზრს, დარწმუნებ-

ული უნდა იყოს, რომ მე დიდი სიამოვნებით ჩემი საკუთარი ყურით მოვისმენ მის საუბარს და შეძლება დიდი დაკვირვებისა და მოფიქრების შემდეგ დაფაფასებ შეძლებისდაგვარად და ცხრა თვეიან დევნით ისრებს არ გაეტყორცნი ძლევაშოსილი უეჭველობით. ამას მოითხოვს, როგორც რუსთაველის დიდი ვინმეობა და ბატ. ჭავჭავაძის ღირსება, ისე ჩემი საკუთარი თავის პატივისცემა“.

მივაქციოთ ყურადღება: პოლემიკისათვის, დისკუსიისთვის აკაკი სამ პირობას წამოაყენებს:

1. **საპოლემიკო, სადისკუსიო საგნის, თემის ღირებულება** („რუსთაველის დიდი ვინმეობა“).

2. **მოპაექრის ღირსება, უნდა ღირდეს მასთან კამათი** („ბატონ ჭავჭავაძის ღირსება“).

3. **საკუთარი თავის ღირსებისა და პასუხისმგებლობის შეგრძნება** („საკუთარი თავის პატივისცემა“).

საპასუხო წერილი აკაკი წერეთლისა ამ პრინციპების მიხედვით აიგო. საერთოდ, ვისაც აკაკის პოლემიკური წერილებისათვის თვალი გადაუვლია, დამეთანხმება, რომ საკმაოდ მკაცრი, დაუნდობელი, ენამწარეა აკაკი — როგორც პოლემიკოსი. ილიას მიმართ ტონი სხვაგვარია, უღრმესი პიროვნული პატივისცემით გამსჭვალული. რამდენიმე ამონარიდი ამის დასტურად:

„ბატ. ჭავჭავაძის სიტყვას, როგორც საგულისხმოსა და ყურადსაღებს, ცალკეად მივებება არ შეჭფერის და ჩვენც ჩვენი შეძლებისა და გვარად სიმდაბლით, გულწრფელად მივეგებებით“.

„ბატონი ილია ჭავჭავაძე გამობრძნდა მოძღვრათ...“

„ეწუხვარ, რომ ამას ვამბობ ბატ. ილია ჭავჭავაძეზე, მაგრამ რა ვქნა, რომ არ შემიძლია შევიწამო ის, რაც არ მითქვამს...“

„თავის წერილებს ილია ჭავჭავაძე ისე ათავებს, როგორც შეშვების სახელგანთქმულ კაცს...“

ასეთი შთაბეჭდილებაც რჩება: მახვილი და „მწარე“ სიტყვის დიდოსტატს, აკაკის, ზოგჯერ თითქოს კალამი გაექცევა ჩვეულებისამებრ, მაგრამ ახსენდება, რომ ილიასთან აქვს საქმე და დროზე დაიოკებს სურვილს... მაგრამ სათქმელს მაინც ამბობს, ოღონდ ქარაგმულად, თითქოს მკითხველი ამბობს, სხვა ამბობს და არა აკაკი წერეთელი!...

ამონარიდი აკაკის საპასუხო წერილიდან: „ხანდახან არათუ ფრაზებისა და სიტყვის, ერთი მარცვლის ჩამატებით ან გამოკლებითაც შეიძლება აზრი შესცვალოს კაცმა. აი, თუ გინდა ეს მაგალითი ავიღოთ: მე ვამბობ: „ბატონი ჭავჭავაძე არ ყოფილა ლექციაზე და რაც წარმოსთქვა მის შესახებ, გულწრფელად მოსვლია და არა სხვაგვარ რამ კრიმანჭულობით და სხვ. ეს რომ ვინმემ შესცვალოს ამ გვართ: „ბატ. ილია ჭავჭავაძე არ ყოფილა ლექციაზე და რაც წარმოუთქვამს მის შესახებ, გულწრფელობით

არ მოსვლია, გარნა სხვაგვარკრიმანჭულობით და სხვ. ეს ჩემი ბრალი იქნება?..“

საინტერესო ფაქტია: აკაკის წერილი არ დაბეჭდილა; ილიას ლექცია არ მოუსმენია; სხვის ნაამბობს, ინფორმაციას დაეყრდნო და კრიტიკის ქარცეცხლში გაატარა აკაკის ნააზრევი. საპასუხო წერილში აკაკი მისამართებს დააზუსტებს, ამბის მიმტანს დააკისრებს უპირველეს პასუხისმგებლობას.

„საზოგადოთ ჩემს ლექციებზე მე არ ვეგულებოდი იმ ზოგიერთებს, რომლებმაც თეისაც საჭირო გახდა განმეორებით უბნობა, მაგრამ ახლა კი ჭავჭავაძის წერილებით ჩანს, რომ თურმე ჩიჩინიც ყოფილა საჭირო! ამას მე ვერ შევკადრებ საზოგადო მსმენელებს და მით უფრო ჭავჭავაძეს... „საჩინო“ მიმანია მხოლოდ ის მცირე გუნდი ზოგიერთებისა, რომელთაც ჩემი სიტყვები თავისებურათ გაიგეს და რომლის აყოლითაც ბატ. ილია ჭავჭავაძემ სამსჯავროზე გადმოდგა ფეხი ბანის სათქმელად“.

ამას აკაკი წერილის დასაწყისში ამბობს. ამით თითქოს ილიას პიროვნებისადმი ბოდიში მოიხადა, რაღაც ტვირთისაგან თავი გაითავისუფლა, მეტი თავისუფლება შეიძინაო და მეტი პილპილი გაურია სათქმელს; მწარე და დაუნდობელი ხდება:

„ნამეტანი გამჭრიახობა იგივე გულთამხილაობაა, მაგრამ გულთამხილაობა მხოლოდ ის უნდა ამოიკითხოს სხვის გულში, რაც იქ წერია და არა ის, რაც თვითონ სურს, რომ ჩაწეროს...“

„ეს კილო ბატ. ჭავჭავაძესაც კარგად შეუთვისებია, რომ მით უფრო ხელმარჯვეთ გეტყვოდნოს ისარი, მაგრამ ის კი ავიწყდება, რომ ისრათ ნამდვილი საბუთი უნდა იხმაროს და არა მისგანვე შეწამებული!..“

„თუ მე მართლა ვერ მოვახერხე ჩემი აზრის ნათლად და გასაგებათ გამოთქმა და საბუთებიც ზეირიანი ვერ მოვიტანე, მაშინ ჯერ უნდა ის ჩემი საბუთები გაერჩია, დაემტკიცებინა მათი უვარვისობა ბატ. ჭავჭავაძეს და მერე თავის საკუთარი საბუთებითა და უფრო საგულისხმო ლოდიკით გამოეღაშქრა“.

რასაც აკაკი ამბობს, ანაბანური ჭეშმარიტებაა პოლემიკისა. მწარე საყვედურს ვერ ასცდა ილია; ვერ უშველა მისამართების დაზუსტებამ. გრძნობს ამას, როგორც ჩანს, აკაკი. ეხამუშება კიდევ ამგვარი საყვედურები ილიას მიმართ და თვითონვე ცდილობს, ილიას ამგვარ ქცევას ახსნა მოუძებნოს, გამართლება:

„აქ რასაც ბრძანებს ბატ. ჭავჭავაძე, ყველა კარგია, მაგრამ საიდან წარმოუდგენია ის, რომ ვითომ ჩემი აზრი და ჩემი ნათქვამი იყოს ესეები ყველა და არა საკუთარი მისი ოცნება?... მე ფიქრადაც არ მომსვლია, რასაც ბატ. ჭავჭავაძე ასე გულდაგულ მწამებს. და რამ აიძულა? ვერ გაიგო? შეუძლებელია! განზრახვით გადაასხვაფერა? რა საფიქრებელია! აბა, რა? ის, რომ, უთუოდ, როდესაც მე დაბლა ვიდოდი, ის აღმა ჰფრენდა მაშინ:“

არ მისმინა, არ უგდო ყური ჩემ საუბარს და განაგონებს მიენდო!..“

იშვიათი მაგალითია და დიდი გაკვეთილი პოლემიკური კულტურისა; საკუთარი ნააზრევის სისწორის მტკიცების ცდა, მოპაექრისა თუ საკუთარი თავის პატივისცემა, თავმდაბლობის მომენტის წინა პლანზე წამოწევა, საკუთარი პატივმოყვარეობის შელახვის ხარჯზე ოპონენტის პიროვნული ღირსების ხელუხლებლობა:

„გება ჩემი ნათქვამი ბუნდოვანი იყო და გაუგებარი, რადგანაც მე კერაზერზე კეცა-კეცათ საუბარს და ყოველთვის უბრალო სიტყვებით, მდაბიო ლექსებით გამოვთქვამ ჩემ აზრს?..“

თუმცა მთლად ზუსტი არ უნდა იყოს ჩემი კომენტარი — საკუთარი პატივმოყვარეობის შელახვის ხარჯზე-მეთქი. როცა აკაკი ოპონენტის ღირსებას უფროხილდება და იცავს, ამით საკუთარ თავს სცემს პატივს, საკუთარ ღირსებასა და ავტორიტეტს იცავს!

მე ერთი მაგალითი მოგიყვანე კლასიკური პოლემიკისა. ასევე შეიძლება გვემსჯელა აკაკისა და იაკობის, აკაკისა და ვაჟას, იაკობისა და სხვათა პაექრობებზე... პრინციპები დაზუსტდება, გამდიდრდება... მაგალითისათვის ეს ვიკმაროთ...

ტრადიცია მყარია... როგორ გრძელდება ტრადიცია? ღირსეულად? — ენახოთ...

პოლემიკა ბერძნული წარმოშობის სიტყვა ყოფილა; საომარს, მტრულს ნიშნავს თურმე დედნის ენაზე; ჩვენი ლექსიკონები ამ სიტყვას ასე განმარტავენ: კამათი რაიმე მეცნიერული, ლიტერატურული თუ პოლიტიკური საკითხების განხილვისას; პაექრობა...

დღევანდელ ქართულ სინამდვილეში გახშირებული პოლემიკა უფრო მეტად დედნისეულ მნიშვნელობას უახლოვდება, ვიდრე ლექსიკონებში აკადემიურად წარმოდგენილ განმარტებას... ამ თემაზე გვსურს საუბარი... დიახ, გახშირდა პოლემიკა. საჯარო შეხვედრებზე, პრესასა თუ ტელევიზიაში არაერთი დაპირისპირების მოწმენი გაუმხდარვართ. სპორტული ტერმინი რომ მოვიშველიოთ, არ ერიდებიან აკრძალულ ილეთებს: ლანძღვა, გინება (პირდაპირი მნიშვნელობით), პიროვნული დამცირება-შეურაცხყოფა, წინაპართა ცოდვების გახსენება, გენეტიკური მონაცემების ძიება და მისთანანი...

ხშირად ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, მოპაექრეს საქმე არ აინტერესებს; მისი მთავარი მიზანი მოწინააღმდეგის დამცირება, შეურაცხყოფა, აბუჩად აგდებაა... და ასეთი რამ ხდება ზოგჯერ სერიოზულ გამოცემებშიც...

როგორც ვთქვით, პოლემიკა „მეპაექრობის“ რიტორიკაა. კრიტიკული აზრის გამოთქმა არის სათავე კონკრეტული პოლემიკისა. ილიას შეგონება

— „ნეტავი ორიოდუ კაცი იყოს საქართველოში, რომ ჩვენი ბოროტება ერთიანად ასწეროს და დაგვანახოს... აბა, ის იქნება ნამდვილი საქებარი მამულის-მოყვარე“ — დიდბუნებოვან ადამიანთა (მამულისმოყვარეთა) პოზიციაა. უმეტესობა ძნელად ეგუება კრიტიკულ აზრს. ეს თავისთავად პოლემიკური კულტურის დეფიციტის გამოვლენაა. კრიტიკული აზრისადმი დამოკიდებულებაში სამ მომენტს მივაქცევთ ყურადღებას: **ერთი**, როცა კრიტიკის ობიექტი არ მიიჩნევა საჭიროდ პოლემიკის გამართვას კრიტიკოსთან, კრიტიკული აზრის უსაგნობის ანდა კრიტიკოსის არაკომპეტენტურობის გამო, **მეორე** — კრიტიკულ აზრს სამართლიანად მიიჩნევენ და ამიტომაც არ თვლის საჭიროდ გამოპასუხებას, ანდა ეთანხმება კრიტიკოსს და განმარტავს შეცდომის მიზეზს, და **მესამე** — ჭეშმარიტების დასადგენად კრიტიკის ადრესატი საჭიროდ თვლის პოლემიკას.

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ის გაკვეთილები, რომელიც იაკობ გოგებაშვილმა ჩაგვიტარა: ვინ არის ღირსი პოლემიკისა და ვინ არა, როდის ღირს პაექრობა და როდის — არა და სხვა. დიახ, ისევ კლასიკურ მაგალითს მოვიშველიებ, იაკობ გოგებაშვილის მაგალითს.

ერთიც ვთქვათ: იაკობ გოგებაშვილი სწორუპოვარი პოლემისტი იყო. ოდესმე ალბათ შეიქმნება ქართული პოლემიკური კულტურის ისტორია და იაკობის პოლემიკურ ხელოვნებაზე ითქმება სათქმელი...

იგონებენ, „იაკობი ისეთი იყო, მოკამათეს, როგორც იტყვიან, რჯულამდე ჩაჰყვებოდა, თუ მისი აზრი საეჭვოდ მოეჩვენებოდა“ (ი. იმედაშვილი); ანდა: „კაცო, ამბობენ, რასაც იტყვის, გველის ხერულში გაძვრება და აასრულებს კიო“ (ვ. ბარნოვი). „თავისი სიტყვის ბატონიც იყო და პატრონიც“ (ი. სრესელი). არ იცვლის აზრს, პოზიციას, თუკი სწამს, რომ მართალია; აკაკი სწერდა გიორგი წერეთელს: „ძმაო გიორგი! გოგებაშვილის პასუხით დაერწმუნდი, რომ მას ვეღარას გადაათქმევინებ და მეც აღარ ამოვიღებ ხმას, რაც უნდა სწეროს! ამასთანავე გთხოვთ, თუ რამე გამოგზავნონ იმის შესახებ, არ დაბეჭდოთ! ხომ იცი, რაც უნდა იყოს, **იაკობისთანა კაცები ძვირფასები არიან ჩვენთვის და საფრთხილოდ მოსაპყრობი...**“ ეს ამონარიდი აკაკის პიროვნებასაც ნათლად წარმოგვიდგენს, მის პოლემიკურ კულტურასაც... სიტყვამ მოიტანა და მოპაექრის ავტორიტეტის დაფასება, გაფრთხილება უმთავრესი პირობაა პოლემიკისა კლასიკოსთათვის. იაკობი წერს ზ. ფალიაშვილზე: „...თუ დასწერა რამე კიდევ, მეოთხე საბოლიშოსაც შეჰქმნის და ეს ჩემთვისაც სასიამოვნო არ იქნება, რადგან ჩემი მოწინააღმდეგე ფრიად ნიჭიერი მემუსიკე არის და უხეირო პოლემიკა მას სრულიად არ შეჰფერის“.

გიორგი წერეთელს უკვირს იაკობ გოგებაშვილის თავგამოდება საკუთარი სახელმძღვანელოების დასაცავად: „ბევრმა ქართველმა პედაგოგმა განიზრახა მისი („დედა-ენის“) კრიტიკული დაფასება, მაგრამ ასეთმა განხილვამ ყოველთვის გამოიწვია გოგებაშვილის მხრივ საპოლემიკო

ქარცეცხლი“-ო. იაკობი კი სხვას ამტკიცებს: „საზოგადოდ რომ ვსთქვათ, ოთხს კრიტიკაში მხოლოდ ერთს ვაძლევდით პასუხს“... ყველა კრიტიკულ წერილს არც თვლიდა პასუხის ღირსად; ალბათ, ერთი კაცის ძალას აღემატებოდა კიდევ ყველა მათგანზე პასუხის გაცემა, არც დროის ხარჯვა ღირდა: „ბატონმა ივანე მესხიმ დაბეჭდა კრიტიკული განხილვა „დედა-ენისა“ და მე კრინტიც არ დამიძრავს წინააღმდეგ, თუმცა ზოგიერთა ნაკლულოვანება, ჩემის აზრით, შეცდომით იყო ნაჩვენები. ბ-მა მიხეილ ნასიძემ გაჰკილა „დედა-ენა“ და მე უპასუხოდ დავტოვე; ბ-ნმა დოდაშვილმა „კვალში“ ლაღად გაინაჟარდა ჩემს წიგნზედ და მე ყურიც არ გავიბერტყე; ამავე გაზეთის კლიენტმა უმანკო სახალხო ლექსს, „მოდი, ვნახოთ ვენახი“, დარვინის თეორიის ქადაგება დასწამა და ჩვენ არც მაშინ გავწყვეტეთ ღუმელიო“, — განმარტავს იაკობი...

ვინ არის ღირსი პასუხისა, ანდა როგორი კრიტიკა იმსახურებს იაკობის ყურადღებას? წერს ერთგან იაკობი: „წარსული წლის მაისში ერთმა ახალციხელმა მასწავლებელმა დაბეჭდა „ივერიაში“ ვრცელი შენიშვნები „დედა-ენის“ შესახებ. შენიშვნები იყო დაწერილი გულწრფელად, საგნის სიყვარულით, მიუდგომელად და მიუფერებლად. ჩვენც ასეთივე ხასიათის შენიშვნები დავუწერეთ „მოამბეში“ და სრული თავაზიანობით მოვეპყარით“... მთავარი მოთხოვნა იაკობისა: საპოლემიკო წერილი უნდა იყო დაწერილი **გულწრფელად, საგნის სიყვარულით, მიუდგომელად და მიუფერებლად**... პასუხის ღირსია ისეთი წერილები, რომელთა ბაასის **ტონი** არის **რიგიანი, იკვლევს საპოლემიკო საგანს** და **ერიდება პირად კიცხვა-კილვასო**: „როცა „კვალმა“ ჩვენს წინააღმდეგ ასტეხა პოლემიკა, ბ-ნნი: აკაკი წერეთელი, სილოვან ხუნდაძე, დუტუ მგერელი სრული რიგიანობით გვებაასებოდნენ, საგანს იკვლევდნენ, პირად კიცხვა-კილვას ერიდებოდნენ და ჩვენც სწორედ ამისთანავე ხასიათი მივეცით ჩვენს პასუხებსაო“, — იხსენებს იაკობი...

იაკობისათვის მიუღებელია, შეუწყნარებელია პირადი დამცირება-შეურაცხყოფა, თუმცა ზოგჯერ ასეთი რაიმეს უპასუხოდ დატოვებაც არ იქნებოდა: „ბ-ნმა გიორგი წერეთელმა და დოდაშვილმა ჩვენი პირადი დამცირება მოინდომეს მკითხველის თვალში და ჩვენ მიერ თვითონ იქმნენ დამცირებულნი სრული სამართლიანობით“, — წერს ერთგან. საერთოდ კი იაკობს მიაჩნია, „რომელი საწყაულით მოგიწყავენ ხოლმე, იმავე საწყაულით მიიღებენ ხოლმე ვალსა“... აქ, ცხადია, გულისხმობს პოლემიკის ტონს, პრინციპულობას, უკომპრომისობას...

პოლემიკა თან სდევს იაკობის მოღვაწეობას; ალბათ, არავის ქართველ მოღვაწეთაგან ამდენი ძალა და ენერგია, დრო არ დაუხარჯავს წერილობით დაუკამათში, რამდენიც იაკობს. „რაც მე დრო და შრომა მოვანდომე ჩემის სახელმძღვანელოების შედგენას და ხან-გამოშვებით გაუკეთესობას, ათი იმდენა დრო და შრომა მომინდა მათი დაცვისათვის სხვა და სხვა

ცილისწამებისაგან“. არასოდეს თავად არ იყო ინიციატორი პოლემიკისა; მოეუსმინოთ: „უმრავლეს შემთხვევაში ჩემს წინააღმდეგ პოლემიკას სხვები წამოიწყებდნენ ხოლმე, მე კი მხოლოდ თავს ვიცავდი და ამ თავდაცვისას შეტევაზე გადავდიოდი. გარდა ამისა, თუმცა უკანასკნელი სიტყვა მე მეკუთვნოდა, როგორც თავდამცველ მხარეს, ერთობ ხშირად მას მოწინააღმდეგეს უუთმობდი ხოლმე; სიმაღლეს მისდევ და ძალმოსილი, უძლეველი იქნები მეთქი — ვეტყოდი თავს ასეთ შემთხვევაში, და მართლაც, ისეთი მოკავშირის წყალობით, როგორიცაა სიმაღლე, ერთხელაც არ დავმარცხებულვარ“... „ტრაბახი მეკუთვინისო“, — ამბობს ერთგან იაკობი, მაგრამ ეს არ არის სატრაბახო თავმოწონება... აკაკიმ რომ პოლემიკა შეწყვიტა, ზემოთ ვთქვით ამის თაობაზე...

ნიკო ნიკოლაძესაც ჰქონდა პოლემიკა იაკობთან. ამ ფაქტს ასე იხსენებს იაკობი: „მე ერთობ მკვახე სიტყვებით მოვიხსენიე ერთი მოწინავე გაზეთ „ობზორისა“, რომლის გამომცემელიც ნიკოლაძე იყო მაშინ; მაგრამ შემდეგში, როცა პოლემიკის ცეცხლი განელდა, მან ისარგებლა ჩემი რუსული სახელმძღვანელოს გამოსვლით და დაწერა სტატია, რომელშიც ასე დაახასიათა პოლემიკის შედეგები: „მე ისეთ დარტყმებს ვთავაზობდი მას, რომ კამეჩსაც წააქცევდა, მაგრამ იგი არამც თუ არა წაქცეულა, დიდ სიმაღლეზე აღიმართაო“... ესაა სწორედ „ღირსეული მტრის“ ლეგენდის რეალური გამოვლინება...

სიმაღლეს იყო ჩემი მოკავშირეო, წერდა იაკობი და ეს სიმაღლეს აძლევდა ძალას... და კიდევ, მოკამათებს მოუწოდებს **სალიტერატურო ეთიკის დაცვისაკენ**... სალიტერატურო ეთიკა „ჰგმობდა და გმობს, როდესაც პირადი ბოროტება ამოქმედებს რომელიმე მწერლის კალამსა“. უსიამოვნო პირადმა დამოკიდებულებამ შეიძლება ჭეშმარიტებისათვის ალაღატებისოს კალმოსანსო... არადა, ჩვენს ლიტერატურულ ცხოვრებაში ხშირია ამგვარი შემთხვევებიო, — ჩიოდა იაკობი, — ეს კი არის „წყარო ყოველის უკადრისობისა და უსამართლობისაო“...

მხოლოდ საკუთარი სახელმძღვანელოები არ არის იაკობისთვის საგანი პოლემიკისა. კავკავის ქართული სკოლის მნიშვნელობა იაკობს სხვაზე უკეთ ესმოდა. ამიტომაც აღშფოთება ვერ დამალა, როცა „წერა-კითხვის საზოგადოების“ გამგეობამ წერილობითი საჩივარი მიიღო კავკავიდან „შესახებ კავკავის სკოლის დაქვეითებისა აღზრდის მხრივ“... კავკავის სკოლასა და იქაურ პედაგოგებს დამცველებიც აღმოუჩნდნენ: გ. ლასხიშვილი, გ. იოსელიანი, პ. გოთუა, გ. ნათაძე და სხვები. „იფერია“ და „ცნობის ფურცელი“ წერილს წერილზე ბეჭდავენ იაკობის წინააღმდეგ. ათიოდე წერილი გამოქვეყნდა იაკობისა ამ თემაზე. ერთ-ერთი ბოლო „იკლიკანტური“ წერილის პასუხში იაკობი თითქოს აჯამებს და განმარტავს ამ პოლემიკის აზრსა და მიზანს; ესეც ძალზე საინტერესოა იაკობის პოლემიკური პრინციპების გასააზრებლად: „მე არავისი დასჯა არ მწადდა და არც არავისი დაჯილდოება.

მე მოწოდებული ვიყავი ხელი მომემართნა ნორმალურის წესწყობილების დამყარებისათვის სკოლაში. მე ამითი ავასრულებდი მხოლოდ ჩემს მოვალეობას და ჩემი სინიდისის ბრძანებას ვემორჩილებოდი. თუ მე ეს იაფად არ დამიჯდა და, სხვათა შორის, შემძღვნა ახალი მტრები, ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა იმათის ცხოვრებაში, რომელთაც დევნიზად აქვთ წაღმართი აზრების გახორციელება და არა ამება სხვა-და-სხვა პირებისა“... საინტერესო აზრია: **პოლემიკა მტერს შეგძენს მაშინ, როცა მოპაექრისათვის მთავარი არაა ჭეშმარიტება; საპირადო ან რაიმე კერძო ინტერესი როცა წარმართავს მის ქმედებას**, თორემ როცა საზოგადო ინტერესი არის პოლემიკის საგანი და მიზანი, შედეგი სხვაგვარია: „აკაკი წერეთელსა და ჩემს შორის დაწყებული ხანგრძლივი პოლემიკა ქართული ენის გრამატიკული ფორმების თაობაზე იმით დასრულდა, რომ ჩვენი მანამდე უბრალო ნაცნობობა თითქმის მეგობრობად იქცაო“, — წერს იაკობი... ეს ის პოლემიკაა, აკაკიმ რომ თქვა, ვწევრე კამათს იაკობის დიდი პატივისცემის გამოო...

იაკობი, როგორც პოლემიკის დიდოსტატი — ეს ვრცელი თემაა... იაკობის პოლემიკური კულტურა — მაგალითი უნდა გახდეს თაობებისთვის... ალბათ ოდესმე შეიქმნება ქართული პოლემიკური კულტურის ისტორია; ეს პაექრობანი ღირს იმად, რომ იქცეს სახელმძღვანელოდ თაობათათვის.

ღიას, გეკონდა დიდი და კარგი ტრადიციები და ვკარგავთ. ბოლო პერიოდში ვერ ვიხსენებ მსგავს შემთხვევას, საპირისპიროს — მრავლად. ორიოდ მაგალითი:

90-იანი წლების ბოლოს ქართულ საზოგადოებაში მწვავედ დადგა საქართველოში „თურქული უნივერსიტეტის“ გახსნის საკითხი. პრესისთვის ცნობილი გახდა, რომ განათლების სამინისტრომ გააფორმა ხელშეკრულება უნივერსიტეტის ბაზალეთში აშენების თაობაზე. ბაზალეთი გახდება საუნივერსიტეტო ქალაქიო, გვპირდებოდნენ თურქები. შემოპკრეს განგაშის ზარი. აქტიურად ჩავერთეთ ამ პოლემიკაში. დაგროვდა უამრავი საწინააღმდეგო არგუმენტი. იმჟამინდელი მინისტრი კბილებით იცავს სამინისტროს პოზიციას, მაგრამ იცავს „ადმინისტრაციულად“, როგორც ხელისუფალი, ჩინოვნიკი; არგუმენტირებულ პოლემიკას თავს არიდებს; ვერ უარყოფენ ჩვენს არგუმენტებს... გაიმარჯვა საღმა აზრმა: ბაზალეთის საკითხი მოიხსნა (უნივერსიტეტი პერიფერიაში ტექნიკუმის შენობაში განთავსდა...) და მანამდე „კარგი ნაცნობი“ მინისტრი (ერთ კათედრაზე ვმუშაობდით), დღემდე უბრად არის ჩემთან...

სხვა მაგალითი: სახელმძღვანელოების ბიზნესი ძალზე მომგებიანი აღმოჩნდა და იაკობის „დედაენას“ კონკურენტი გაუჩნდა. ამ „დედაენაში“ უარყოფილი იყო „აი ია“-ს პრინციპი; პირველ გაკვეთილს „აკვარიუმით“ იწყებდნენ. ჩვენ ვცადეთ იაკობის „დედაენის“ დაცვა; ახსნა-განმარტება იმისა, თუ რა უპირატესობა აქვს იაკობის წიგნს კონკურენტის სახელმძღვანელოსთან. რამდენიმე წერილი დაიწერა... ვერ შეძლეს საპირისპირო

აზრის დამტკიცება; იყო ზეპირი შემონათვალები და მიტანილ-მოტანილი ხმები. სახელმძღვანელოს ავტორი (ჯგუფის ხელმძღვანელი) დღემდე უბრად არის ჩემთან... სამწუხაროდ, ეს არ არის ერთეული შემთხვევა... ეს ფაქტები იაკობის აზრმა გამახსენა: „აკაკი წერეთელსა და ჩემს შორის დაწყებული ხანგრძლივი პოლემიკა იმით დასრულდა, რომ ჩვენი მანამდე უბრალო ნაცნობობა თითქმის მეგობრობად იქცაო“... ეს პრინციპია პატიოსანი პოლემიკისა („პატიოსანი პოლემიკა“ — ეს ტერმინიც უნდა დამკვიდრდეს, ალბათ).

საბედნიეროდ, იშვიათად, მაგრამ მაინც, არის ჯანსაღი პოლემიკის მაგალითებიც: მ. ჯაფარიშვილის „ჯაყოს ხიზნებზე“ წერილი გამოვქვეყნე „ჩვენს მწერლობაში“. ჟურნალის რედაქტორი მწერალი როსტომ ჩხეიძე განსხვავებული აზრისა აღმოჩნდა და გამოძეაქრა. ჩავთვალე, რომ ჩემი პოზიცია იყო სწორი და ბ-ნ როსტომს მივუტანე საპასუხო წერილი. რედაქტორმა წერილი დაბეჭდა და პოლემიკა დაასრულა: ჩვენი პოზიციები მკითხველისათვის ნათელია. ჩვენგან ამ თემაზე საუბრის გაგრძელება აღარ ღირს; სათქმელი ითქვა; მტყუან-მართალი მკითხველმა განსაჯოსო... ეს კლასიკურ მაგალითებს მაგონებს...

როგორც ვთქვით, ეს ერთეული შემთხვევაა... გაუთავებელი, მაგრამ არა კლასიკური, პოლემიკის მომსწრენიც არაერთგზის ვყოფილვართ. ორი ლიტერატურული გაზეთის რედაქტორები ერთმანეთს „ღღინამდე ჩაჰყვნენ“ და იმდენი ავი და უკადრებელი აკადრეს ერთმანეთს, საგანი რა იყო პოლემიკისა და მიზანი — რა, მკითხველს დაავიწყდა კიდევ... ერთმანეთის ავის წარმოჩენის სურვილმა დაღალა მკითხველი... რეალობის გრძნობას კარგავენ, სად შეწყდეს პოლემიკა; ზემოთ აკაკი მოვიშველიეთ, გიორგი წერეთელს რომ მოუწოდებდა, შევწყვიტოთ პოლემიკა იაკობთანო; როსტომ ჩხეიძის მაგალითიც გავიხსენოთ და კიდევ უმნიშვნელოვანესი — კაფიობის ხალხური ტრადიცია: მეღექსეს როცა პასუხი მოეწონება, წვევტს კაფიობას. ესეც ხალხური ტრადიცია „პოეტური პოლემიკისა“...

სამწუხაროდ, გაუთავებელი, უსაგნო და უაზრო პოლემიკა — ესაა ერთი სახე თანამედროვე „მეპაექრობის რიტორიკისა“.

არის სხვა „სახეც“ თანამედროვე „მეპაექრობის რიტორიკისა“: როცა კრიტიკული აზრი აღიზიანებს ადრესატს, ვერ ახერხებს არგუმენტირებულ უარყოფას ობიექტური კრიტიკისა, ვერც ვგუება და იწყებს ლანძრვა-გინებას ოპონენტისა. პოლემიკა უზნეობის რელსებზე გადაჰყავს მოპაექრეს და ამ გზით ცდილობს „ჭეშმარიტების გარკვევას“, თავისი თავის გამარჯვებულად წარმოჩენას. ამ ტიპის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ბოლოდროინდელი ერთი გახმაურებული პოლემიკა...

მოკლედ, ფაქტი ასეთია: საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის

წმინდა სინოდში დაისვა საკითხი იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზების შესახებ; შეიქმნა საგანგებო კომისია, რომელსაც უნდა შეესწავლა და მოეზადებინა საკითხი სინოდის სხდომისათვის. ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორმა ე. ჭელიძემ მოვლენებს გაუსწრო; სანამ საკითხის შესწავლა მოხდებოდა, გამოსცა და მრევლში გაავრცელა ბროშურა „იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზების მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით“.

ეს იყო დიდი ქართველი მოღვაწის — იაკობ გოგებაშვილის — ღვაწლის არასწორი შეფასება... ე. ჭელიძის მიზანი იყო, ხელი შეეშალა საკითხის განხილვისათვის და წამოეღა ნიაღვარი ცილისწამებათა და შეურაცხყოფათა. მოვისურვე პასუხის გაცემა. ჟურნალმა „ჩვენი მწერლობა“ დაბეჭდა ჩვენი წერილი „არა ცილი სწამო“... სადაც ვცადეთ დასაბუთება იმისა, რომ **ეს იყო დიდი ქართველი მოღვაწის — იაკობ გოგებაშვილის — შეურაცხმყოფელი ნაშრომი, ცილისწამებლური ბრალდებანი; არასწორი, განგებ დამახინჯებული წაკითხვა ი. გოგებაშვილის ტექსტისა; ამბიციური და ამპარტავნული დამოკიდებულება კოლეგების მიმართ.** ცხადია, ეთიკის ნორმები არსად დაგვირღვევია, ბოლომდე კორექტული ვიყავით... ჩვენი მიზანი იაკობის ღირსების დაცვა იყო; შეცდომაში შეყვანილი მკითხველის სიმართლეში გარკვევა (რა თქმა უნდა, ჩემი აზრით). ცხადია, ველოდი, რომ ჩვენს კრიტიკას ე. ჭელიძე უპასუხებდა, მაგრამ... პასუხმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა: ე. ჭელიძემ დაბეჭდა 90-გვერდიანი საპასუხო წიგნაკი „ოდეს სამართალმან დაგასამართლოს“. არცერთი კონტრარგუმენტი ჩვენს საწინააღმდეგოდ, არცერთი დამატებითი საბუთი თავისი პოზიციის გასამართლებლად; ისევ ძველი აზრების ტრიალი, ზოგადი მსჯელობანი და... რაც მთავარია, უკიდევანო ლანძღვა-გინება ოპონენტისა... არც ეღირებოდა ამ ფაქტზე ყურადღების გამახვილება, რომ ერთეული შემთხვევა იყოს ასეთი პოლემიკა... გახშირებულ ტელედებატებში ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა... ახლახან მთელმა საქართველომ ნახა, პარლამენტში დებატებისას როგორ ედავებოდა დეპუტატი პრეზიდენტს, ნუ მაყენებ შეურაცხყოფასო... ასეთი მოპაექრის მიზანი ერთია: დაამციროს ოპონენტი და ამით „დაარწმუნოს“ მკითხველი (თუ მსმენელი) თავის „სიმართლეში“. გალანძღული, შეურაცხყოფილი, დამცირებული მოპაექრე მართალი როგორ შეიძლება იყოსო... მაგრამ ლანძღვა-გინებას რომ ჭეშმარიტება ჯერ არ გაურკვევია, ამაზე არ ფიქრობს.

როგორც ჩანს, თავის დროზე ამგვარმა ქმედებამ შეაწუხა აკაკი ბაქრაძე და ათქმევინა: „მოაზროვნეა ის, ვინც არცერთ უშვერ სიტყვას არ იხმარს და მეტოქეს თავის სიმართლეს დაუმტკიცებს მხოლოდ არგუმენტებითა და საბუთებით. ის, ვინც ლანძღვა-გინებას მიმართავს, არ ეძებს ჭეშმარიტებას, მას მხოლოდ მეტოქის დამცირება-შეურაცხყოფა სურს. ხოლო ის, ვინც ჭეშმარიტებას არ ეძებს, არ შეიძლება იყოს მოაზროვნე“.

არადა, პოლემიკის მიზანი ჭეშმარიტების დადგენაა!..

კიდევ ერთი ასპექტი თანამედროვე პოლემიკისა; ესაა ის, რასაც აკაკი წერეთელი „მოახლურ გაქიშპებას“ ეძახის. გავიხსენოთ: აკაკი წერეთელი ივანე მაჩაბელთან სტუმრობდა. სიტყვა შექსპირის თარგმანზე ჩამოვარდა. აკაკიმ თარგმანის ენა დაიწუნა. გაგულისდა ივანე მაჩაბელი, განა შენს ნაწერებში კი არ არის შეცდომებიო. ჩაიცინა აკაკიმ: ახლა ვსაუბრობთ შენს თარგმანებზე; როცა ჩემი ნაწერების განხილვაზე გადავალთ, რა იცი, რომ არ დაგეთანხმებიო. *„ეს ინტელიგენტური ბაასი კი არ არის, მოახლური გაქიშპებაა“.*

„მოახლურ გაქიშპებას“ სხვა ტერმინითაც აღნიშნავენ — „გაღმა შეღავება“. პოლემიკაში ამ ხერხის გამოყენება, ცხადია, ჯანსაღი პოლემიკის წესების დარღვევაა. ამის მაგალითიც მრავლადაა. თუნდაც ერთი: იაკობ გოგებაშვილის თაობაზე პოლემიკის დროს ე. ჭელიძეს დასმული კითხვებისთვის თავი რომ აერიდებინა, ჩემი ერთი ძველი წერილი გაიხსენა, აკაკი წერეთლის „სულიკოს“ რომ ეხება და მომედავა, არაწორად გესმის ამ ლექსის არსიო... ვთქვათ და, მართალია ე. ჭელიძე ამ შემთხვევაში, ამას იაკობის შესახებ გამართულ პოლემიკასთან რა კავშირი ჰქონდა? — რა თქმა უნდა, არაფერი; **საუბრის თემის შეცვლა დასმულ კითხვებზე პასუხის თავის არიდების ნაცადი ხერხია**. არადა ამგვარ „მოახლურ გაქიშპებას“ ხშირად მიმართავენ თანამედროვე პოლემიკაში... ტრადიციული პოლემიკა კი „ინტელიგენტური ბაასია“...

ვთქვათ: თემა ვრცელია, რთული და საინტერესო; ღირს ამ საკითხებზე დაფიქრება... მეტიც, რომ არ დაიკარგოს საუკუნეობით განმტკიცებული ტრადიცია, რომ არ დამახინჯდეს ქართული პოლემიკური კულტურის აკადემიური სახე, „ინტელიგენტური ბაასი“ „მოახლურმა გაქიშპებამ“ რომ არ ჩანთქას, რაღაც უნდა ვიღონოთ.

უპირველესად ღრმა და სერიოზული ანალიზია საჭირო საკითხისა... ისტორია უნდა დაიწეროს, პრინციპები უნდა დადგინდეს... მე თუ მკითხაუთ, ის ტრადიცია უნდა აღდგეს, უმაღლეს სასწაულებელში რომ ისწაულებოდა რიტორიკა სამი სახის: — „თანამზრახველობისა, მეპაექრობისა და დღესასწაულობისა“... სკოლაშიც შეიძლება მჭევრმეტყველების ელემენტების შეტანა, ელემენტარული წესების გაცნობა... არადა, საილუსტრაციო მასალა მრავლად გვაქვს — კარგიც და ავიც...

ნუ დაუკარგავთ ძველსა გზასა!..